

Курас Артем

**ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНА СИТУАЦІЯ
В ЛІВАНІ ЯК ПРИКЛАД
ЕТНОПОЛІТИЧНИХ ПРОБЛЕМ ТА
ЇХ МІЖНАРОДНІ НАСЛІДКИ**

Відверто вибухонебезпечна ситуація як для самого Лівану, країн регіону Близького Сходу як складової частини міжнародної безпеки загалом, неможливість усвідомлення і розуміння всього змісту тих подій, свідком та учасником яких влітку 2006 року стала велика кількість країн, міжнародних організацій та інших елементів сучасної світової політики – все це має у своїй історичній, політичній, економічній, військовій, соціальній та й, звичайно, в геополітичній площинах глибокий міжнаціональний конфлікт між різними етносами цієї маленької арабської країни.

Що дає нам право стверджувати про витоки конфлікту саме на національному ґрунті? Чому ми не ставимо на перше місце власне релігійний аспект? В останні роки добрим тоном в усіх соціальних науках стало посилатися, досліджувати та пояснювати сучасні світові події впливом “ісламського чинника”. Під цим дуже часто розуміють та визначають речі, які є далекими від ісламу як власне релігії та системи політичних вчень, ідеологій, й навіть партійних програм. Дуже часто поза увагою політиків, політологів, найрізноманітніших громадян залишається саме етнополітичний фактор та краєзнавчі відмінності тих чи інших країн, кожна з яких має свої унікальні особливості, умови по усьому спектру факторів – від географічного до побутового.

Г.Х.Шахназаров, без перебільшення класик вітчизняних теорій міжнародних відносин і відомий дослідник саме краєзнавчих особливостей сучасного світу в кінці свого громадського,

наукового та політичного шляху у своїх мемуарах “С вождями и без них” стверджував: “Особенную тревогу за будущее всех гуманитарных дисциплин в современной России, а равно и на всем постсоветском пространстве вызывает тот факт, что страноведение и подготовка высококлассных специалистов по конкретным странам и регионам мира, а также по всему широкому комплексу теоретических и прикладных проблем, особенно по сфере международных отношений и конфликтологии, находится в полном упадке и пользуется совершенно особенным невниманием не только власть имущих, а и со стороны научных кругов”¹.

У цьому різкому, але, скажемо відверто, об’єктивному висловлюванні складається повна картина відкидання, на превеликий жаль, і багатьма дослідниками, краєзнавчих та національних аспектів тієї чи іншої міжнародної ситуації. Особливо треба звертати увагу на унікальні особливості, коли вони є потенційно конфліктогенними або призводять до вибуху і подальшої ескалації конфлікту, як приклад – ситуація в Лівані. Чим же особлива ця ситуація?

Ліван – це етнічно, а отже, і політично неоднорідна країна. Звернімося до недалекої історії. Початок 70-х років ХХ ст.: на тлі економічної ситуації в іншому арабському світі і тодішніх відносин арабського світу з Ізраїлем Ліван виглядав дійсно “Швейцарією Близького Сходу”*. Таке визначення Лівану мало тоді і має тепер усі підстави.

1. Територія сучасного Лівану, незважаючи на нищівну громадянську війну, яка точилася близько 10 років, з 1975 по 1990 рр. (як показали наступні події, говорити про повне завершення громадянської війни як форми і змісту політичного протистояння в країні ще дуже зарано) не зазнала ніякого територіального розподілу. Історично сучасні географічні межі країни формувалися на територіях тодішньої Сирії. Недаремно в перші роки правління Партії Баас** та її сирійського засновника Хафіза аль-Асада (повним і вірним спадкоємцем якого є нинішній президент Башар аль-Асад)*** Ліван і вся сучасна територія Палестини – і західний берег річки Йордан, і сектор Газа

– називалися не інакше, як “Південна Сирія”. Йдеться про те, що у ХІХ ст. завдяки проникненню європейців, насамперед французів, на територію тодішньої Османської імперії, до складу якої, як відомо, входила переважна більшість країн сучасного Близького Сходу, Ліван значною мірою зазнав саме європейських культурних, політичних і релігійних впливів. Географічні умови: наявність морського узбережжя, порівняно м’який клімат, розгалужена міська інфраструктура та економічний чинник, зокрема – торгівля, все це зробило Ліван перлиною у близькосхідній колоніальній “короні” Франції як у ХІХ ст. так і в 30–50-ті рр. ХХ ст. Таким чином, етнічна і релігійна різноманітність Лівану була закладена у її принаймні сучасному вигляді, бо ми не згадуємо наслідки Хрестових походів: велика частина арабів-християн у ХІІІ–ХVІ ст. зосередилася саме на території майбутнього Лівану.

2. Але не на всій території. Недаремно сирійські керівники минулого казали про Ліван як “південну Сирію”. Саме та територія Лівану, на якій і точилися бойові дії липня-серпня 2006, року внаслідок колоніального розшарування та історичної спадщини середньовіччя виявилася заселеною арабами-мусульманами. І не просто мусульманами, а мусульманами-шиїтами. Загальновідомо, що при владі в Сирії знаходяться алавіти**** – представники однієї з шиїтських течій. І це при тому, що 80 відсотків населення Сирії всю історію і нині є представниками більш поширеної сунітської течії. Саме визначення “південний Ліван” якщо підходити виключно з географічного погляду, стосується прикордонних з Сирією районів Лівану. Власне щодо самої Сирії – це і буде південь. Це район річки Натанія та, головне, долина річки Бекаа. Саме ці райони є головною опорою руху “Хезболла”. Як видно з повідомлень усіх інформаційних джерел, у цих двох частинах південного Лівану, суміжного не тільки з Сирією, а й з Ізраїлем, точилися головні бойові дії. Не тільки події цього року, а й відомої операції 1982 року “Мир для Галілеї”.

3. Саме національні розбіжності між християнами півночі та мусульманами півдня стали головною причиною не

тільки громадянської війни, а й того, що на сьогодні ми можемо впевнено назвати Ліван країною з “обмеженим та керованим суверенітетом”². З одного боку – Ізраїль, з іншого Сирія – зі своїми виключно вмотивованими підставами підтримувати саме рух “Хезболла” як політичну силу, яка захищає саме близьких до сирійців, власне за національними ознаками, мешканців півдня Лівану, які і становлять бойове та політичне крило партії Хезболла****. Опосередковано з 1979 року – року перемоги ісламської революції в Ірані активним учасником і країною, яка життєво зацікавлена принаймні у дотриманні існуючого нині статус-кво, став Іран.

4. Коротко підсумовуючи все вищесказане, неможливо не відмітити, що: а) саме національні протиріччя є головною рисою сучасного Лівану; б) їх різнобарв’я за всіма політичними кольорами та релігійними вподобаннями і призвело до фактично двох воєн у 1982, та, дякувати Богу, короткій війні літа 2006 року; в) для сучасних міжнародних відносин й їх головних акторів події в Лівані є не тільки засобом та полем для реалізації своїх економічних, політичних та військових інтересів, а й справжнім ігровим простором задля вибудовування різних зовнішньополітичних комбінацій. Згадаємо, як важко починався процес формування миротворчих сил ООН в Лівані після останнього конфлікту і як він складно триває й надалі.

Отже, як зазначав патріарх сучасної російської зовнішньої політики та один, без перебільшення, визначний фундатор нинішніх міжнародних відносин Є.Примаков, ситуація в Лівані є, насамперед, зіткненням двох націоналізмів – арабського та єврейського. Причому з усього вищенаведеного стає зрозумілим, що обидва ці націоналізми мають як власне внутрішнє походження (у першому випадку – це сам Ліван та Сирія з релігійним аспектом у вигляді Ірану як провідної шіїтської держави, а на політичному рівні як країни, яка має свої регіональні і глобальні інтереси), так і зовнішнє – це позиція і політика Ізраїлю та сучасної адміністрації США стосовно до ситуації в Лівані та водночас двох найбільших на сьогодні

супротивників американської політики як в регіоні, так і в цілому по світі – це, звичайно, Іран та Сирія.

¹ *Шахназаров Г.Х.* С вождями и без них. – М.: Олмапресс. – 1995. – С. 164.

² *Цыганков П.А.* Теория международных отношений. – М., 2002. – 484 с.

* Усталене визначення Лівану у світових ЗМІ до громадянської війни 70-х рр. ХХ ст.

** Баас – це українська й російська транскрипція арабської назви партії, яка при повному літературному перекладі звучить так: Партія Арабського Соціалістичного Відродження.

*** Не бажаючи переобтяжувати тези занадто журналістською інформацією, все ж зазначимо той широковідомий факт, що Башар аль-Асад є не тільки політичним спадкоємцем попереднього президента Сирії Х. аль-Асада, а й його рідним сином.

**** Алавіти – походять від імені імама Алі – засновника шіїтської течії в ісламі.

***** За чинним законодавством самого Лівану і за визнанням решти ісламського світу “Хезболла” є саме політичною партією а не терористичною організацією за переконанням інших учасників ліванських подій.